

Vojko Devetak

SAKRAMENAT POMIRENJA I POKORE (Nastavak)

4. Red pomirenja pojedinih pokornika

Pomirenje pojedinog pokornika nije, u punom smislu riječi, „privatna” pokora i pomirenje jer kršćanin kad vrši bilo koji sakramentalni čin ne djeluje kao privatna osoba, on je uvijek djelatni ud Kristovog mističnog tijela. I njegova grešnost ne tiče se samo njega samoga, nije izolirana, ona nije samo otuđenje od sebe, od Boga već i od zajednice. I njegovo obraćenje ujedno je povratak Bogu, sebi i cjelokupnoj kršćanskoj i ljudskoj zajednici. „Ne htijući često priznati Boga kao svoje počelo, čovjek je poremetio i dužno usmjerenje prema svojem posljednjem cilju i ujedno sav sklad sa samim sobom, s drugim ljudima i prema stvorenjima” (GS 13).

Pomirenje pojedinog pokornika je osobno i najosobnije obraćenje srca, ali koje se u svjetlu Božje riječi slavi po Crkvi, u Crkvi i s Crkvom, ono je ujedno eklezijalno i međuljudsko. Unutarnje osobno čovjekovo držanje potvrđuje se u tjelesnom djelovanju koje po sudjelovanju u riječi i priznanju ulazi u društveno tijelo Crkve. Kršćanin sa svećenikom slavi liturgiju Crkve koja se uvijek obnavlja.

Žarišna točka sakramenta je dragovoljno obraćenje grešnika i opravdanje koje je čin Boga uz iskrenu suradnju čovjeka kao odgovornog bića.

Sakramenat pomirenja i pokore sastoji se od vidljivih riječi ili znakova svećenika i pokornika gdje se ostvaruje unutarnji događaj milosti. Liturgijski obred odražava intimni događaj, uspostavljanje milosti, koji uključuje bitne čine svećenika i pokornika i otvara im široke mogućnosti djelatnog angažiranja. Budući da je božanska intervencija bitna, riječi odrješenja odlučni su elemenat i nazivaju se „forma” sakramenta, dok se tri čina pokornika — priznanje grijeha, pokajanje i zadovoljština — nazivaju „materija” sakramenta koja svoje puno značenje dobiva od forme. Ti elementi označavaju djelo Boga i suradnju čovjeka na razini milosti.

Red pomirenja pojedinih pokornika podsjeća na duboku obnovu tradicionalne pokorničke prakse. Nova praksa treba biti doživljena kao duhovni dijalog u odnosu na Božju riječ koja otkriva narav grijeha i Božje milosrđe (RP 42). Glavne etape postupka: osobni susret svećenika i pokornika, čitanje Božje riječi,

priznavanje grijeha i Božje ljubavi, dobivanje Božjeg oprostjenja otvaraju slavljenje Boga u zajedništvu Crkve.

Predloženi obredi pokazuju u kojem smislu treba orijentirati susret da bi pokornik u konkretnoj situaciji raspoznao putove Duha Svetoga. Individualni postupak u pokorničkoj ekonomiji uvijek će imati nezamjenjivo mjesto.

Prvi način reda pomirenja pretpostavlja ozbiljnu osobnu pripremu svećenika i pokornika molitvom, ispitivanjem savjesti, eventualno čitanjem Sv. pisma i posebno se preporučuje zazivanje Duha Svetoga „da od njega primi rasvjetljenje i ljubav” (RP 15), „jer prosuđivanje duhova jest duboko pronicanje Božjeg djela u srcima ljudi, dar Duha Svetoga i plod ljubavi” (RP 10a).

1. Prijem pokornika. Obred pomirenja prethodi međusobno pozdravljanje pokornika i svećenika. Susret pokornika i svećenika nije susret između suca i krivca, već susret braće koja žele, iako na različitim zadacima proglasiti Božje milosrđe. Stoga se međusobno bratski pozdravljaju. Ovaj prvi kontakt posebno je važan da stvori povjerenje, vedro ozračje ili ukloni eventualne napetosti. Djelitelj sakramenta će bratskom simpatijom primiti pokornika da što dublje doživi stvarnost sakramenta pokore. I uloga pokornika je od velike važnosti. Njegovo je zalaganje integralni dio liturgije sakramenta i sakramentalne učinkovitosti. Pokornik svoj osobni ljudski doprinos unosi u značajno djelovanje Boga koji oprašta. Podastirući svoje nutarnje osjećaje, pokornik svećeniku predaje sebe. U Crkvu stavlja jednu nepodobnu stvarnost koja, po riječi odrješenja, postaje znak Božje prisutnosti koja preobražava.

To je po svojoj strukturi *dijaloški susret* koji negdašnji pasivni subjekt čini djelatnim sudionikom sakramenta. Međutim, treba imati na umu da je to u prvom redu susret između Boga posvetitelja i grešnika koji se lojalno kaje za učinjeno zlo; osobni susret s raspetim i proslavljenim Kristom, koji se ostvaruje u obliku poziva i odgovora, dara i obveze. Jest, to je i susret s čovjekom svećenikom stoga je „vrlo važno kako će pokornik doživjeti susret sa svećenikom. Zato on sa strane svećenika mora biti ohrabrujući: pružiti ljudsku toplinu uz duboko poštovanje. Znak križa nakon pozdrava i možebitnog stiska ruke pomoći će da ovaj početni razgovor ostane u ozbiljnom ozračju bogoslužnog čina”, veli Uputa naših biskupa o pomirenju (UPS 15). Bez ljudske osobnosti sakramenat pomirenja lako može biti jalovi obred koji ostaje bez većeg učinka. Sakramenat pomirenja mora biti religiozni događaj, stoga već na početku riječ ispovjednika mora u srcu pokornika probuditi vjeru.

Da bi ispovjedni razgovor bio konkretniji, pokornik može, osobito ako je svećeniku nepoznat, „na prikladan način naznačiti svoje životne prilike, vrijeme posljednje ispovijedi, teškoće koje ima u svom kršćanskom životu i drugo što je ispovjedniku korisno za vršenje njegove službe” (RP 16). Naši biskupi nadodaju: „Ipak se na to nikoga ne može siliti. One koji to žele valja ostaviti u anonimnosti, dakako uz nužno očitovanje onoga što je potrebno za cjelovitost ispovijedi” (UPS 15).

Kao u drugim sakramentima tako i ovdje *znak križa* ima svoje mjesto. Ovdje znači da je oprostjenje grijeha u ime trojedinog Boga plod Kristovog pashalnog otajstva. Znak križa je znak Onoga koji sakramentalni znak čini učinkovitim. Zajedničko znamenovanje svećenika i pokornika podsjeća obojicu da su koncelebranti svetog čina iako vrše različite usluge.

2. *Poticaj svećenika.* Poslije znamenovanja znakom križa ispovjednik treba pobudnim riječima potaknuti pokornika na pouzdanje u Boga, probuditi nadu u Božje milosrđe koji „neće smrti grešnika, već želi da se obrati i živi” (Ez 33,11), pouzdanje u Onoga koji „nije došao zvati pravedne nego grešnike” (Lk 5,32). Tu se može poslužiti obrascima koje mu na raspolaganje stavlja obrednik, a može to učiniti i svojim riječima. Služitelj sakramenta treba imati na umu da je u tom času zastupnik Krista koji je kao prijatelj ljudi tražio grešnike i kao dobri Pastir nesebičnom brigom išao za izgubljenom ovcom, tražio je, a nije samo čekao da sama dođe. Ispovjednikove pobudne riječi stvaraju pogodnu psihološku klimu. Susret pomirenja i pokore treba pak više promatrati pod otajstvenim vidikom i ne ići za pretjeranim psihologiziranjem.

Na ispovjednikov pozdrav i poticaj pokornik se uključuje u sakramentalno djelatno sudjelovanje odgovarajući: „Amen”.

3. *Čitanje Božje riječi.* „Od najveće je važnosti u liturgijskoj službi Sveto pismo” (SC 24). Taj temeljni koncilski zaključak treba primijeniti u čitavoj liturgiji pa i u sakramentu pomirenja. Čitanje Pisma pokazuje da se radi o pravom bogoslužnom činu u kojem Božja riječ ima prevažnu i presudnu ulogu. Nije to tek navještanje poziva na obraćenje i pomirenje, navještaj riječi i sakrament su u intimnoj vezi. Riječ Božja koja se navješta u sakramentu postaje učinkovita stvarnost, jer riječ koja izlazi iz Božjih usta, ne vraća se njemu prazna a da nije izvršila ono što navješta i hoće (Iz 55,10).

Jedan ili drugi odlomak iz Sv. pisma ili podsjećanje na neki evanđeoski događaj Božjeg milosrđa može mnogo utjecati na pokornika i stvoriti prikladnu misaonost jer je u Božjoj riječi prisutan i na djelu Krist „kad se u Crkvi čita Sveto pismo” (SC 7). Tu je na djelu Božja milost koja je iznad svakoga ljudskog nastojanja. Iz Božje riječi „dolazi blažena poruka božanske dobrote” (Pavao VI.) koja ulijeva nadu u oprostjenje i potiče na obraćenje.

Čitanje Božje riječi nije naređeno, pa se obavlja „ako je zgodno” (RP 43). Imajući u vidu okolnosti mjesta, vremena i osobe, svećenik, a može i pokornik, pročita ili napamet izgovori jedan kratki tekst iz Svetog pisma. Ako se na ispovjed sprema više pokornika, onda im se može prije ispovijedi pročitati neki tekst i s time im pružiti hranu za razmišljanje. Obrednik donosi na izbor brojne tekstove i napominje da se mogu po volji izabrati i druga biblijska čitanja (RP 84).

4. *Ispovijed grijeha i prihvaćanje zadovoljštine.* U svjetlu Božjeg milosrđa koje je odjeknulo u saslušanoj Božjoj riječi pokornik pred Bogom i svećenikom priznaje i optužuje se za svoje grijeha koje je spoznao u prethodnom ispitivanju savjesti. Priznavanje grijeha pretpostavlja da ih se pokornik odriče da bi se stavio

pred Božje sudište po službeniku Crkve. Priznavanjem svojih grijeha pokornik ujedno ispovijeda svoju vjeru u Boga koji oprašta.

U času priznavanja grijeha pokornik treba imati pred očima Radosnu vijest vjere da ga Bog ljubi i da je u središtu njegove pažnje. Ako nas Bog ljubi, onda pada svaki strah i pesimizam „ma zašto nas naša savjest osuđivala – jer je Bog veći nego naša savjest” (1 Iv 3,20). Stoga pun optimizma „Probudi se, ti koji spavaš, ustani od mrtvih Krist će te osvjetliti” (Ef 5,14).

Ne ide se na ispovijed kao što se ide vaditi bolesni zub i stoga priznanje grijeha mora izlaziti iz pravog kajanja, tj. „duševne žalosti i mržnje nad učinjenim grijehom s čvrstom odlukom od sada više ne grijehiti” (DS 1676).

Budući da je služitelj sakramenta ujedno i sudac, ta služba stoga pretpostavlja priznanje grijeha sa strane pokornika da bi mogao donijeti sud o grešnosti, pružio pokorniku spasonosni lijek, pomogao mu da bolje upozna sebe i svoje obraćenje u svjetlu vjere, probudio pokajanje i dao upute za daljnji kršćanski život i rast u Kristu.

Integritet sakramenta pomirenja zahtijeva da pokornik „ispovjedi svećniku sve i pojedine teške grijehe kojih se nakon ispita savjesti sjeća” (RP 7a). To je obveza. Također se preporučuje da ispovjedi i male grijehe „da se što potpunije suoblikuje Kristu i što pažljivije podvrgava glasu Duha” (RP 7b). Prije priznavanja grijeha pokornik može izmoliti” opću ispovijed” (RP 44).

U donedavnoj ispovjednoj praksi prevladavala je pokornikova receptivnost i pasivnost. Sve se odvijalo u jednostavnim pitanjima i odgovorima. Međutim, suvremena psihologija i kultura današnjeg čovjeka i u ispovijedi traži široku suradnju i učešće. Uostalom jedan od glavnih zakona liturgijske obnove jest djelatno sudjelovanje (SC 14). S time se otklanja automatizam, a sakrament obogaćuje. U razgovoru s ispovjednikom pokornik postaje svjesniji svoje grešnosti i otkriva nove mogućnosti rasta u Kristu i u Duhu. Tako se razvija perspektiva za bolju budućnost.

Služitelj sakramenta pomirenja nije samo navjestitelj Radosne vijesti pomirenja, on je neophodni suradnik njezinog ostvarenja i ujedno sudionik čovjekove preobrazbe. „Njega (Krista) koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom” (2 Kor 5,21). Sakrament pomirenja poslije krštenja je najevidentnije i najstvarnije uprisutnjenje Kristovog pashalnog otajstva, njegova rekonstrukcija. Stoga novi obrednik tvrdi: „kršćanin po sakramentu pokore umire i uskrsava s Kristom i tako se obnavlja snagom vazmenog otajstva” (RP 44). Učinci krštenja pripisuju se i ovom sakramentu. U tom smislu Oci ne govore samo o kupelji vodom krštenja, već i o kupelji suza i drugom spasenju poslije brodoloma grijeha. Imajući pred očima, kadkad i „porodajne”, muke iskrenog pokornika, možemo i ovdje primijeniti Kristovu prispodobu kad veli „žena je žalosna kad rađa, jer je došao njezin čas, ali kad rodi dijete, više se ne sjeća muke zbog radosti što je rodila čovjeka na svijet” (Iv 16,21). Stoga služitelj sakramenta treba učiniti sve da pokornik doživi ispo-

vijed kao pravi *pashalni događaj*, istinski prijelaz iz tame grijeha u svjetlo milosti, iz smrti grijeha u život Božjeg djeteta. Na to događanje novi obred upozorava i svećenika i pokornika (RP 44).

Službenik sakramenta pokore „neka ima na pameti da mu je povjerena služba Krista koji je za spas ljudi *sa svim milosrđem* izvršio djelo otkupljenja, a svojom je snagom nazočan u skramentu” (RP 10c). Bog je u Kristu „povjerio nam službu pomirenja, mi vršimo poslaničku službu u ime Krista — kao da Bog opominje po nama. U ime Krista molimo: Pomirite se s Bogom!” (2 Kor 5,18 sl.). Stoga pokornik treba osjetiti i doživjeti da kroz ispovjednika živi i djeluje sam Krist i njegov Duh, da „odrazuje sliku Krista *Pastira*” (RP 10c) koji strpljivo traži i radosno prihvaća izgublenu ovcu. „Ispovjednik vrši *očinsku službu*, ljudima razotkriva srce Očevo” (RP 10c) koga je ražalostio odlazak sina, da ne bude više sin i ne dopušta ocu da ga djelatno ljubi, kako mu već izdaleka ide u susret i ponovno ljubezno prihvaća (Lk 15,11 sl.). Ispovjednik je *liječnik* koji „poznaje bolesti duša i pruža im prikladne lijekove” (RP 10a) i kao dobri Samarjanin liječi duše, podiže, tješi i oslobađa od svih egoizama. Ispovjednik je *učitelj* koji „stječe za to nužno znanje i razboritost brižnim učenjem, pod vodstvom crkvenog učiteljstva, a posebno molitvom” (RP 10a) te naviješta „novo i staro” (Mt 13,52). Napokon ispovjednik je i *sudac* koji „mudro izvršuje sudačku službu” (RP 10a) na sliku Krista kojega Bog nije poslao „na svijet da sudi svijet, nego da se svijet spasi po njemu” (Iv 3,17). Po primjeru Boga „koji bez pristranosti prema osobama sudi po djelima svakoga pojedinca” (1 Pt 1,17). Služba službenika evanđelja jest služba milosti (2 Kor 3,9) i pomirenja (2 Kor 5,19). Juridički pristup po kojem je ispovjednik više sudac nego otac, liječnik i učitelj ispovjednika čini tuđincem. Kako loše zvuči kad vjernici govore da je psihijatar humaniji nego ispovjednik. Jest, ispovjednik je i sudac, ali ne kao svjetovni sudac koji mora donijeti osudu, on je sudac u ime Boga koji je Otac koji prašta, i to već onda kad se savršeno pokajemo. Kristov poziv izmorenima i opterećenima (Mt 11,28) ne smije biti poziv na sud. Doduše, ispovjednik „izriče presudu o otpuštanju ili zadržavanju grijeha” (RP 6b) ali uvijek u skladu s milosrdnom ljubavlju nebeskog Oca koji obrašta i „odrješuje” obraćenog grešnika. Prema tome, kvalificirati svećeničkovu intervenciju „sudskom” znači više nego govoriti u juridičkim terminima, to znači postaviti ga u spasilački čin Krista u čije ime djeluje.

Ispovjednik mora *poštivati ljudsku osobnost* i konkretni put pojedine savjesti. Svaki čovjek ima svoje dostojanstvo, bilo da je zrela, bilo da je nezrela osoba. Tako i Bog promatra čovjeka. Bog s čovjekom ima osobne, a ne stvarne odnose. Bog u Kristu iznutra zove svakog čovjeka, jednog po jednog, i čovjek svojim da ili ne iznutra odgovara. „Pronicanje duhova jest duboko pronicanje Božjeg djela u srcima ljudi, dar Duha Svetoga i ljubavi” (RP 10a). Treba imati na umu subjektivne teškoće i uvjetovanosti današnjeg čovjeka. Psihologija otkriva nova i nepredviđena područja ljudske osobe. Tu na ispitu pada svaka uska i stroga kazuistika. Pa stoga nije na mjestu pokornika prigovarati da se ne zna ispovijedati jer to u njemu stvara osjećaj inferiornosti i manje vrijednosti. Treba prihvatiti pokornika onakvog kakav jest. I Krist je poštivao različitost osoba i pristupao

Im s obzirom na različitost zanimanja, zvanja, dobi, grešnosti itd. Sam pristup pokornika sakramentu pomirenja je znak njegove osobne spremnosti. Osnovno pravilo koje je stvorilo iskustvo jest: *pokorniku treba vjerovati*, bilo da govori sebi u prilog, bilo sebi na osudu.

Ispovjednik treba dobro *razlikovati* objektivni grijeh od osobnog grijeha. Predmet ispovijedi je subjektivna krivnja. „Ono što izlazi iz čovjeka, to onečisti čovjeka, jer iz nutrine, iz ljudskog srca, izlazi” (Mk 7,20; Mt 15,18). „Sve što se ne čini po čvrstom uvjerenju grijeh je” (Rim 14,23). Koliko je čovjek pred Bogom kriv, to samo Bog zna. Čovjeku je to teško prosuditi. Samo Bog „poznaje sve” (1 Iv 3,20). Samo Kristu „nije trebalo da mu tko dadne svjedočanstvo o čovjeku, jer je sam poznavao čovjekovu nutrinu” (Iv 2,25). Ni sam grešnik ne poznaje dobro sam sebe. Budući da su danas ljudi upleteni u kojekakve zamršene situacije, potrebno je s njima povesti konstruktivan razgovor pun razumijevanja. Grijeh je uvijek osobni subjektivni čin, ali kojeg i kakvog čovjeka? Zrelog ili nezrelog? Kolika mu je u času griješenja bila sloboda, svjesnost, spoznajnost? Koje li je dubine i intenziteta bio grešni čin? Koja pažnja i poimanje zloće grešnog čina? Dans se zna da u čovjeku može biti dostatna spoznaja, a bez dostatne spoznaje vrednovanja. Vrednovanje može biti zapriječeno od emotivnih faktora ili navike. Ova zapažanja imaju svoju vrijednost osobito pri procjenjivanju mladenačkih grijeha. Naše ljudske kategorije su nedostatne u prosuđivanju grešnosti. Konačni sud uvijek prepustimo Bogu. Stoji činjenica da je individualna savjest zadnja subjektivna norma, ali postoji objektivni moralni red kojim treba ići. Pokornika se ne smije nikada ostaviti u neznanju već ga treba poučiti o težini grijeha, pogotovo danas kad osjećaj za grijeh pada. Ne smije se ni zavaravati ni sebe ni pokornika da smo pred Bogom opravdani jer smo izbjegli materiju teškog grijeha. Moralni čin nije potpuna kopija nutarnje dispozicije. Izvana može izgledati sve u redu, ali iznutra može manjkati ljubav, kao npr. kod farizeja. Osim toga, kršćanin je pozvan da se uvijek i stalno trudi da njegova osobna djela budu što bolja: „Budite savršeni, kao što je savršen vaš Otac nebeski” (Mt 5,48).

Čovjek kad djeluje kao čovjek uvijek *djeluje odgovorno*. Svjesnost, voljnost, sloboda, spoznaja, pažnja sve su to elementi ljudskog čina koji utječu na čovjekovu grešnost. Ali u čovjeku postoje i druge osobne i neosobne komponente, emotivnosti, anomalije, navike, genetičke i kulturne uvjetovanosti, psihičke prisile koje mogu ukočiti i uvjetovati svijest, slobodu, spoznaju i umanjiti osobnu odgovornost. Kažemo umanjiti, ali ne dokinuti. Ovo se spominje ne stoga da se opravda ljudska grešnost – kao što je npr. Adam svaljivao krivnju na Evu, a ona na Zavidnicu – već da se pomogne osobi da postigne što veću zrelost, neovisnost i slobodu te upotpuni svoj odgovor Kristu. Ne radi se o tome, da se opravda zlo, već da se razumije brat koji je učinio zlo i u zlu se predstavlja svećeniku. On ne zna kako izići iz zla, osjeća da se ne može sam osloboditi, da je siromah koji traži radosnu poruku nade, oslobođenja, oprostjenja, mira. Grešna navika „osljepljuje savjest” (GS 16), često blokira i osakaćuje osobnost u njezinu dinamizmu, zatvaraju je u egoizam ostavljajući sarno pukotine slobode. Za takve osobe ispovjed je čas milosti koja, pretpostavivši pokornikovu želju za rehabilitacijom,

može otvoriti pukotine i izvršiti pravo oslobođenje. Od takvih osoba ne može se tražiti ono što je iznad granica ljudske mogućnosti i protiv svih zakona psihologije. Zna se iz iskustva da nije uvijek moguć nagli prijelaz iz stanja grešnosti u totalno zalaganje za Krista. Postoje zakoni rasta u dobru. Ispovjednik se treba upriličiti konkretnom slučaju i tražiti od čovjeka onaj maksimum što ga u tom času može učiniti. Povratak k Bogu redovito ide polako. Istina, Bog može učiniti čudo milosti, ali tko to može zahtijevati?

Pri prosuđivanju *što je mali, a što teški grijeh* nauka o razlikovanju grijeha prema predmetu uvijek zadržava svoju vrijednost. Najprije treba paziti s kakvom je osobnom dispozicijom, moralnom mislenošću, duševnim intenzitetom netko učinio grijeh, pa koja je težina materije. Tako se čuvamo da ne upadnemo u moralni objektivizam, a moralni život uosobljujemo i pounutrašnjujemo. Posebno se treba čuvati legalističkog laksizma i rigorizma. Treba gledati ljudsko htijenje za dobrom i prema njemu pokornika usmjeravati. Treba biti oprezan pri prosuđivanju djela bližnjega, jer njegova djela, kako ih mi vidimo, nisu uvijek potpuni izraz njegove nutrine. Često puta može se raditi više ili manje samo o materijalnom grijehu. „Stoga ne sudite prerano, prije nego dođe Gospodin. On će osvjetliti što je sakriveno i objaviti nakane srdaca” (1 Kor 4,5).

Pri prosuđivanju grešnosti više računa treba voditi o *zakonu Duha* (RP 10), a ne svoditi čovjeka na roba tolikih zakona ili zabrana. Zakonski se propisi ne mogu zanemariti ni ne znati, ali oni ne mogu izreći ni obuhvatiti svu stvarnost i biti postavljeni na prvo mjesto. Zakon služi kao vođa za čitanje božanskog poziva u svakoj situaciji, ali ne može u tančine opisati zahtjeve ljubavi. Grijeh ne može biti povreda nekoga apstraktnog objektiviranoga moralnog sistema, već konkretnih međusobnih odnosa s Bogom i s ljudima. Grijeh je više religiozna nego etička datost. Grijeh nije u prvom redu prijestup nekog propisa već je tu bitan prekid osobnih odnosa s Bogom, osobno odbijanje Boga koji se čovjeku saopćava, kidanje saveza ljubavi s Bogom. Savez s Bogom ljubavi ne iscrpljuje se u slovu zakona. Zakon je potreban da bi se konkretnije izrazila Božja volja i ljubav. Stoga, ako se grijeh isključivo shvaća kao prekršaj određene zapovijedi, može uzrokovati krivu legalističku sliku o grijehu i izlagati opasnosti da se zadovolji čisto vanjskim opsluživanjima norme. Tako bi grijeh mogao izgledati kao prekršaj zakona, a ne kao uvreda Bogu. Etika zapovijedi je etika uskoće, ograničenosti, minimalizma. Sveto pismo i učiteljstvo Crkve upozoravaju da je novozavjetni moral u prvom redu nepisani zakon ljubavi i milosti u Duhu Svetomu. *Ljubav je vrhovna norma i srž svih zapovijedi*. „Ljubav kao veza savršenstva je ispunjenje zakona” (Kol 3,14; Rim 13,10; LG 42; GS 24,38). „I ako ima koja druga zapovijed — sadržana je u ovoj riječi: 'Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!'. . . Ljubav je ispunjeni Zakon” (Rim 13,9-10). Ljubav je pak „u punom svjetlu zasjala u Kristu” (DV 2), stoga je kršćanima i svim ljudima moralni zakon Krist. Njegov konkretni život koji je življen u punini Božje logike, logike sebedarivanja. I ako bi vršili sve što zahtijeva dekalog i još više, a ne bi slijedili Krista u logici božanske ljubavi ne bi bili ništa, ništa nam ne bi koristilo (1 Kor 13). U tom smislu Vatikanski II (OT 16) i novi Red pokore pozivaju pokornika „nek svoj

život usporedi s primjerom i zapovijedima Kristovim (RP 15). Nitko se danas ne oduševljava nizom zapovijedi i zabrana. Oduševljava se i žrtvuje za vrednote, za ideale, za osobe. Živjeti po zakonu, bez grijeha, znači stajati na mjestu. Kršćanstvo je pak dinamizam rasta, po kojem kršćanin postepeno napreduje prema Bogu, jer treba postajati sve sličniji Kristu dok se potpuno ne preobrazi u vječnosti. Stoga vjernici trebaju znati da je sakrament pomirenja obraćenje i povratak Bogu ljubavi, a ne vršenju zakona, da se tu susreću s Kristom i s njim umiru grijehu i uskrsavaju Bogu, da je to za njih čas milosti, slavljenja Boga ljubavi i radosna proklamacija novog života u Kristovoj ljubavi.

Grijehe treba promatrati i prosuđivati u odnosu prema središtu osobe i u obziru s cjelinom života. *Ne promatrati pojedini čin izolirano*, već ga vrednovati i uokviriti u plan vjernikova života, u temeljno držanje koje ga je odobrilo. Temeljno držanje ili opredjeljenje je odraz čitave čovjekove osobnosti, intimni osobni izbor, radikalna odluka predanja cjelokupne osobe Bogu ili je odbijanje sebedarivanja i zatvaranje Bogu. Važno je da li se osoba radikalno opredijelila za Boga i da li svoj život vrednuje po Bogu vrhovnoj vrijednosti i cilju. Razlika je da li se pokornik uistinu stvarno i iskreno trudi kršćanski živjeti ili ne. Uzmimo za primjer direktivu Talijanske biskupske konferencije koja veli da „bračne drugove čija pomanjkanja ne proizlaze iz egoističnog odbijanja plodnosti, već iz ozbiljnih poteškoća u kojima se nalaze, da usklade zahtjeve odgovornog očinstva za zahtjevima ljubavi. U tom slučaju, iako nije u skladu s kršćanskom normom, ne može se u težini vrednovati kao kad dolazi iz pokvarenih motiva egoizma i hedonizma”.

Svećenikom nagovor ako se pokaže potrebnim pokorniku treba „pomoći da se potpuno i cjelovito ispovjedi” (RP 18,44) i dovede „k svjetlu istine” (RP 10c). Ne radi se o iscrpljujućem postavljanju pitanja već da se pomogne pokorniku revidirati njegovu moralnost, da siđe u dubine i promotri stanje svoje nutrine s obzirom na njegovu temeljno opredjeljenje, ali i s obzirom na njegovu ne samo pasivu već i aktivu, na njegove ne samo poraze već i pobjede, mane i vrline. „U te dubine čovjek zalazi kad se vraća u srce gdje ga čeka Bog koji ispituje srce i gdje on pred Božjim očima sam odlučuje o svojoj sudbini” (GS 14). Ne ide se na ispovijed da se priznavajući grijeh od njih očisti i dobije odrješenje, već da se u svojoj dubini obrati k Bogu. Nije dosta ispitati savjest i priznati grijeh, treba ustati i poći k Ocu. Potanko nabranje grijeha s obzirom na njihov broj drugotnog je značenja. Najglavnije je vidjeti subjektivno stanje pokornika, njegov stav s kojim osuđuje ili prihvaća grijeh, kako dugo je habitualno u stanju grijeha. Teološko produbljavanje grijeha istaklo je grijeh ne samo kao „čin” nego kao „stanje”, kao „snagu” što prethodi čin i uvjetuje ga. Grijeh kao stanje stvara prostor i atmosferu u kojoj može lako uspijevati i napredovati. Stoga *što koristi nabrojiti sve grijeh ako stanje habitus još uvijek ostaje jednako grešan*. Brojčani integritet ispovijedi mogao bi katkad biti poticaj za ogrezlost u grijehu. Kad je sve nabrojio, takav misli „sad sam sve uredio”, kao da je samim nabranjem već dosego bit sakramenta, i kao da je u samom nabranju već sadržan popravak, obraćenje i početak novog života. Pitanje je da li je takav tip otišao iz ispovjedaonice opravdan u Gospodinu.

Kod ispovijedi, pa inače u životu, važnije je čovjeka pomoću milosti i pouzdanjem u milost *usmjeriti na budući moralni život* nego toliko kopkati po tome što je u prošlosti bilo teško ili lako grešno. Nerazborito je secirati pokornika i u tančine analizirati krivnju osobito kad se radi o grijesima iz navike i područja seksualnosti jer to može omraziti ispovijed i ugasiti želju za obraćenjem.

Budući da „grijech pomračuje i oslabljuje um” (GS 15), ispovjednik će razborito nastojati oko cjelovitosti ispovijedi, ali njegova revnost ne smije kod pokornika izazvati odbojnost prema sakramentu, a ni prema ispovjednicima. U svom nagovoru ispovjednik će se taktički, poput Krista, kao dobri Samarjanin prigeti ranjenom bratu da mu ulije sigurnost u Božju ljubav koja ljubi grešnika, koja ga ne samo čeka nego ga i traži i ide u susret. Samo otvrdnutost u grijehu blokira Božju ljubav. Ne smije zanemariti pokornika upitati o grijesima propusta. Ne radi se samo o tome što je propustio učiniti ono što je zapovjedbno, već što je propustio učiniti veće dobro kad je mogao a i morao a našto ga je poticao Božji Duh. Ispovijed je i revizija slijeđenja Krista za kojega se kršćanin opredijelio, revizija rasta ili pada u tom slijeđenju. Da bi revizija bila realna, treba s pokornikom porazgovarati i o njegovim pobjedama u borbi protiv zla i napasti i staviti mu pred oči kako se zaista može uspješno boriti i pobjeđivati što u pokorniku diže moral. Pritom se može otkriti da je stanje pokornikove nutrine ljepše nego to pokazuje uski ispit savjesti. Sve ga to može ohrabriti u daljnjem nastojanju za dobrom.

Ispovjednik neka pokorniku „*prikladnim savjetima pomogne da započne novi život* i, po potrebi, pouči ga o dužnostima kršćanskog života” (RP 18; 44). Profilaktični postupak u većini je slučajeva potreban, ali u svakom slučaju mora biti kršćanski taktičan i human. Pritupiti pokorniku kao „vjerni i razboriti upravitelj. . . da u pravo vrijeme daje hranu” (Lk 12,42). Postupati s grešnikom što je moguće većom ljubavlju. To je put po kojemu se čovjek može obratiti. Toga je svjestan Pavao pa stoga piše Korinćanima: „Što želite: da k vama dođem sa šibom ili s ljubavlju i duhovnom blagosti?” (1 Kor 4,21). Pokornik treba osjetiti da kroz ispovjednika govori Božji Duh (Mt 10,20). Pokornik koji otvoreno i svjesno pristupa sakramentu spreman je primiti dobre savjete i upozorenja. On očekuje da se uđe u njegovu osobnu problematiku i bijedu. Stoga ga treba i promatrati u njegovoj konkretnoj osobnosti. Više voditi računa o čovjeku koji djeluje nego o djelu. Ako pokornik doživi razumijevanje, steći će povjerenje prema ispovijedi i prema ispovjedniku. Stoga treba *postaviti se u situaciju pokornika da bi ga se razumjelo*. To je prastaro pravilo. Uzeti u obzir njegovo temeljno opredjeljenje, njegovu racionalnu i emocionalnu privezanost uz grijeh ili naviku. Ne zaustavljati se na vanjskom prividu, već s Bogom gledati i tražiti srce. Ispovijed nije prvotno psihološki čin da bi se grešnika oslobodilo od tereta, to je prije svega špasonosni religiozni događaj. Psihoanalitički postupak može pomoći, ali ne može oprostiti grijehe. Samo Bog može preobraziti čovječje srce, ali ne bez čovjekove suradnje.

Prikladnije je pokorniku ponajprije predočiti pozitivne vrednote i kreposti, rast u dobru i što dublje upriličenje Kristu kojega je izabrao za uzor življenja. Pozitivna vrednota, tj. pogled u vrednotu koju treba ostvariti, snažnije djeluje nego negativna motivacija koja samo upozorava na strahotu grijeha. Više isticati oprostjenje nego kaznu. Kristov Govor na gori nije riječ obračuna ni odmazde, već riječ ohrabrenja, poruka velikoga Božjeg milosrđa po kojem grešnik nalazi oprostjenje, moralni mrtvac život. Ne radi se tu o nekakvom smirivanju ili popuštanju, već o višem: pokornik treba nastojati zlo svladati dobrom (Rim 12,21). *Ugađanje pokorniku ne dolazi tu u obzir.* „Kad bih nastojao ugađati ljudima, ne bih bio sluga Kristov” (Gal 1,10). Treba ugađati ljudima u onom u čemu se ugađa Bogu.

I ovdje dolazi do izražaja velika vrijednost individualne ispovijedi. Kad je ispovjednik upoznao subjektivno raspoloženje pokornika, njegova ranjiva mjesta i grijeha koji su za njega presudni, može tada dati konkretne savjete, pouke i odrediti mu pravilnu osobnu taktiku u borbi protiv napasti i grijeha. Čovjek tu ne može ostati pasivan ili indiferentan. „Bdijte i molite da ne upadnete u napast” (Mt 26,41), upozorava Krist. Svatko je dužan učvršćivati se protiv zla i napasti sakramentima i molitvom, biti budan nad vlastitom ohološću, pohotom, zlim svijetom i sotonom. Svatko je dužan opirati se grijehu bilo direktnim činima koji su po svojoj naravi suprotni grijehu — ljubavlju protiv mržnje, poniznošću protiv oholosti itd. — bilo indirektno jednostavno prezirući napast, utječući se molitvi, obraćanjem misli drugamo, drugim nekim poslom. Intenzivno ojačati oslabljenu volju. „Kloni se zla i čini dobro” (Ps 34,15). Često će biti dosta jedna rečenica ili epizoda iz Svetog pisma, osim ako pokornikovo stanje zahtijeva poseban savjet i vodstvo jer se nalazi u duševnoj krizi ili ima specifičnih problema. Ako je kod pokornika umanjen smisao grijeha, poučiti ga da bi taj smisao postao živ i dubok. Ispovijeda se ne samo da se čovjek oslobodi tereta, već da odloži „djela tmina i obuče u oružje svjetlosti” (Rim 13,11). Ispovijeda se da bi se živjelo i pjevalo životu.

„Kristovu kraljevstvu možemo pristupiti jedino po *'metanoji'*. Ona je nutarnja promjena svega čovjeka. Čovjek počinje misliti, suditi i uređivati svoj život potaknut onom Božjom svetošću i ljubavlju koja nam se u posljednje vrijeme očitovala i u punini udijelila u Sinu” (RP 6a). Novi obred, navodeći te riječi Pavla VI., želi posebno istaknuti *važni elemenat ispovijedi, obraćenje* koje uključuje kajanje za grijeha i odluku za novi život. Obraćanje je nužni preduvjet pomirenja s Bogom (Ez 11,19; Jr 31,33). Ono je nužno da se može izići iz svjetovnog vremena kojim vlada Knez ovoga svijeta i ponovno ući u Božje kraljevstvo (Mk 1,14 sl.). Stoga je od velike važnosti da službenik sakramenta pomirenja i pokore u pokorniku *stvari dispoziciju za obraćenje*. Obraćanje se ne smije zamijeniti s bilo kakvom željom za amnestijom ili kompromisom s Bogom. Ono se sastoji u totalnom zalaganju koje uključuje upotrebu redovitih sredstava da se u životu ostvari Božju volju. U obraćenju čovjek prerađuje sama sebe i svoj život potpuno predaje Bogu i na to se preodređuje. Obraćeni je grešnik onaj koji je spreman ići za Kristom iako ga još koješta tišti. Nije to samo izazak iz stanja propasti,

potpunog prekida s grešnom egzistencijom, već znači promjenu grešnog duha i nekršćanskoga praktičnog ponašanja (Mt 3,1-12; 15-17), spremnost ostaviti bezsvetost, bezakonje, krivičnost, tamu. Kristov poziv: „Obratite se” (Mt 4,17) poziv je da se vratimo onamo kamo spadamo, kući, u Božje kraljevstvo. Znači mijenjanje pravca puta, „povratak kući iz progonstva” (Dj 3,19; 5,31). Obraćanje je uvijek i u djelokrugu eshatološke istine dolazećega konačnog Božjeg kraljevstva, priprava za ponovni dolazak Gospodnji (Mk 13,32 sl.: Lk 17,20 sl.), nužno sredstvo da se izbjegne konačna osuda i postigne potpuno konačno spasenje.

Obraćanje je ulivena i stečena krepost koja kida s grijehom i usnjeruje trajnom sljedenju Krista. Obraćeni pomoću Kristove milosti s Kristom umire grijehu i s Kristom ustaje na novi život u Božjem kraljevstvu da ljubav sve više upravlja njegovim životom potičući ga da se sve više preoblikuje na sliku Krista, poput Mateja koji napušta carinarnicu i postaje apostol (Mt 9,9) ili Zakeja koji se od tvrđice pretvorio u darivaoca (Lk 19,8). Budući da svaka zloća dolazi iz srca (Mt 15,19 sl.), obraćenje se u prvom redu tiče najdublje intimnosti srca, znači promjenu srca, ali i razuma, volje, čuvstvenosti. Ono „mora iznutra zahvatiti čovjeka da ga iz dana u dan sve dublje prosvjetljuje” (RP 6a). Bog nas ne zove samo svojom riječi: obrati se, istjeraj iz srca zlo pa „spilju razbojničku” pretvori u kuću molitve (Mt 21,13), on nas zove i svojom mišću, daje snagu i svjetlo Duha. Kršćanska je istina da *svatko dobiva dostatno milosti za obraćenje* (DS 173 sl., 793 sl.). U tom dijalogu milosti čovjek odgovara prihvaćajući Božju ljubav svim svojim srcem (Mt 22,37) i kidajući lance svih egoizama da bi živio Bogu i braći. Učinkovitost ispovijedi ne slijedi samo „ex opere operato”, već i „ex opere operantis”. Obraćanje treba da se događa u ispitnom dijalogu s Bogom, u slušanju Božje riječi, a u ispovijedi se posvećuje, zapečaćuje, sakramentalizira.

Obraćanje je trajan proces, stalno kretanje. Kršćanski život kao odgovor Bogu ima svoj dinamizam. To je neprestano hodanje, a ne stanje na nekom mjestu, bez grijeha, po zakonu. Kršćanin ili postepeno napreduje prema Bogu ili se od njega udaljuje padajući u grijeh. Ako je Bog u središtu kršćanskog života, onda se ne pita za granice dokle se smije a da ne bi bio grijeh, nego treba stalno svoj pogled obraćati Bogu koji zove i kojemu treba stići korak po korak. Nije dosta da se čovjek obrati samo od smrtne grešnosti. Kršćanin se mora obraćati čitav život, rasti u dobru produbljujući u sebi Kristov život i boreći se protiv zla (Rim 12,2; 1 Kor 5,7 sl.; Ef 2,1 sl.; Kol 3,1 sl.). Tko obraćenje shvati ozbiljno, nikad neće misliti da je dostatno obraćen. Stoga i obveza „*ispovjediti se barem jedanput na godinu*”. U tom smislu i ispovijedanje *malih grijeha* nije nekakvo vršenje obreda ili neplodna psihološka vježba, već trajno traženje da krsna milost donosi plodove, oprez da se ne bi čestim ponavljanjem malih grijeha uzdrimalo temeljno opredjeljenje. Boriti se protiv malih grijeha znači također sudjelovati u Kristovim patnjama čiji se život u nama treba sve više i više očitovati. U tom rastu katkad se ide naprijed još nesavršenim stupnjevima, ali s konstantnim nastojanjem lojalno ih prevladati. Na putu svetosti napreduje se samo strpljivošću, preko neuspjeha i ponovnim započinjanjem. U tome nam pomažu ostali sakramenti, osobito *euharistija*, kojima je cilj davati i koji ujedno daju snagu da se još nezrelo obraćenje dopuni i što više povрати život milosti.

Očito je, dakle, koliko se ispovjednik mora zalagati ne samo da kod pokornika stvori dobru dispoziciju za obraćenje već da pokornik taj sakramenat doživi kao *radost koja usređuje*. Sakramenat pomirenja i pokore nije samo poziv na pokoru, već ujedno uvijek mora biti „Radosna vijest”, poruka koja usređuje.

„Pravo obraćenje dovršuje se *zadovoljstvom za grijehe*, poboljšanjem života i naknadom nanesene štete” (RP 6 c). Potpuna zadovoljština za grijehe dana je Kristovom pomirbenom žrtvom na križu. Stoga se sakramentalna zadovoljština mora integrirati u Kristovu ekspijatornu žrtvu. Jedino sjedinjeni s Kristom možemo činiti valjana djela zadovoljštine. Pokornički čini sami po sebi nemaju nikakve vrijednosti. Sakramentalna pokora koju nam je naložio ispovjednik asimilira nas Kristu patniku, s njim nas razapinje i čini da „u svome tijelu nadopunjujemo što nedostaje Kristovim mukama” (Kor 1,24). Pokora treba biti vjernikova suradnja s Bogom koji spasava. Imajući pred očima Kristovu zadovoljštinu za grijehe, pokora je koju daje ispovjednik mala, ima znakovitu narav, i stoga se ne smije smatrati da grijeh nije tako velik kad se može popraviti s malom pokorom.

Zadovoljština je u poretku božanske *ljubavi*, ne pravednosti. Po načelu pravednosti „dati svakome svoje”, možda neki misle kako oni Bogu daju nekoliko „Očenaša” i Bog im onda daje oprostjenje grijeha. Treba odbaciti krivo mišljenje da bi sam grešnik svojim pokorničkim činima mogao popraviti sve posljedice grijeha. Nikada sami po sebi ne možemo dati Bogu dovoljnu zadovoljštinu. Samo milosrdna Božja ljubav može osloboditi od grijeha i njegovih posljedica, platiti dug Bogu. Tu je čovjek nemoćan. Jedino neokaljani Božji Jaganjac „uzima grijeh svijeta” (Iv 1,29). Stoga sin koji je Ocu uskratio djetinju ljubav mora se utjecati Kristovim zaslugama i s njim moliti: „Oče. . . otpusti nam duge naše” (Mt 6,12). Svjestan grešnosti i Pavao kliče: „Hvala Bogu koji nam dade pobjedu po našem Gospodinu Isusu Kristu!” (1 Kor 16,57).

Budući da sakramentalno oprostjenje grijeha ne znači i oprostjenje svih kazna, *pokornički mentalitet* treba obuhvaćati čitav kršćanski život. Stoga treba savjetovati pokorniku da samoinicijativno vrši pokornička djela i ne lije samo sakramentalne „suze pokore” (RP 2). Ispovjedna pokornička dispozicija, započeta u osobnom poniženju priznavanjem grijeha, u naporu sebeispitivanja i kajanja treba dalje voditi progresivnom oslobađanju od grijeha i ukorjenjivanju u ljubavi (DS 906).

Pokora koju zadaje svećenik treba biti medicinalna, koja je „uistinu *lijek za grijeh* te nekako obnavlja život” (RP 6c). Treba biti „pravi lijek za bolest od koje je bolovao” (RP 6), koji učvršćuje još slabu pokornikovu ljubav, lijek da iziđe iz krivog sebeljublja i uniđe u duh samosvladavanja, poziv na budnost i gađenje onih vrednota koje su suprotne učinjenim grijesima. Vrstu, mjeru i način zadovoljštine treba odrediti prema pokornikovoj krivnji i nahođenju ispovjednika kako mu najbolje pomoći za budućnost. Nema određene tarife, ali u svakom slučaju pokora mora biti proporcionalna ne samo s obzirom na narav i težinu grijeha već i prema psihološkoj razini i stvarnim uvjetima osobe, s obzirom na kon-

kretne probleme i situacije s kojima se pokornik mora konfrontirati. Par „Oče-naša” mogu nešto, pa i mnogo, značiti za neke osobe, ali mogu i značiti ništa ili malo za osobe koje se bore s posebnim poteškoćama. Pastoralna pouka za vjernike naših biskupa kaže da bi u određivanju pokore „trebao uz ispovjednika sudjelovati i pokornik, kako bi zaista odgovarala njegovim prilikama, potrebama i mogućnostima” (str. 11). Dobro je imati na umu ozbiljnu Isusovu prijetnju: „jao i vama, učitelji zakona, jer tovarite na ljude bremena, koja se jedva mogu nositi, a sami se ni jednim prstom nećete da dotaknete bremena” (Lk 11,46). Pokora treba pogoditi korijen grijeha, zle navike, grešne prigode. Osim molitava, postova, mrtvenja, milostinje, apstinencije, adoracije, karitasa, treba tražiti nove i prikladnije načine pokore: vjerna ustrajnost u staleškim obvezama, prihvaćanje poteškoća koje proizlaze iz vlastitog zanimanja i ljudskog suživota, strpljivo podnašanje kušnja i nesigurnosti zemaljskog života, s duhom vjere prihvatiti nemoć, bolest, nesreće, progone. Obraćanje i zadovoljština nužno traže obveznost popraviti sablazan, nadoknaditi materijalnu ili duhovnu štetu (klevetu), bližnju grešnu prigodu pretvoriti u daljnju.

Pokornik će sinovskom ljubavlju, neprisiljeno, sa svom spontanošću srca zadovoljštinu i naloženu pokoru rado prihvatiti i prinijeti Bogu. Ako nema barem osnovne dispozicije da to učini, odrješenje je nevaljano i ne može mu ga se podijeliti.

5. *Pokornikova molitva i odrješenje.* „U pokornikovim činima *prvo mjesto zauzima kajanje.* To je ’bol i žaljenje za počinjeni grijeh s odlukom ne grijehiti više” (RP 6). Kajanje je najbitniji čin pokornikova sudjelovanja u sakramentu pomirenja. Bez skruženosti srca, nema oprostjenja. Judino priznanje grijeha bilo je uzalud jer nije bilo pokajanja (Mt 27,4). Stoga ispovjednik, prije nego dađe odrješenje, treba pozvati „pokornika da očituje svoju skrušenost i kajanje” (RP 45). „Grešnici, operite ruke! Vi s razdijeljenom dušom, očistite srca! Osjetite se bijednima, zatužite i zaplačite! Neka se vaš smijeh pretvori u tugu, a radost u žalost! Ponizite se pred Gospodinom, i on će vas uzvisiti!” (Jak 4,8 sl.). Pokajanje kao osobno samoinicijativno zalaganje grešnika treba biti unutrašnje, nadnaravno, sveopće i što je moguće u većem stupnju što smo uvrijedili Boga najveće dobro. Da bi se u tom što bolje uspjelo, treba se pokajati u molitvenom duhu obraćajući se Bogu koji je „prvi i djelatni princip koji obraća srca”, poučava sv. Toma (III, q. 85, a. 5). „Približite se k Bogu, pa će se i on približiti k vama!” (Jak 4,8). Obraćajući se Kristu jer oprostjenje ne dolazi iz ljudskih čina pokajanja i pokore, već iz Kristove otkupiteljske muke i uskrsnuća s kojima pokornik treba surađivati u znoju svoga lica. I sami sveci vrlo su često od Boga molili „dar suza”.

Pokornik treba glasno moliti ili čitati molitvu kajanja. Obrednik predlaže više obrazaca. Ako pokornik ne zna formulu pokajanja ili ne može čitati, najbolje je, da sam kako mu diktira srce iskaže svoje kajanje za grijeh.

Kad je pokornik izvršio sve što se od njega traži da bi bio podoban primiti sakramentalnu milost, svećenik mu podjeljuje *odrješenje koje je vrhunac sakramenta pomirenja*. Prethodni čini pripremaju pokornika da primi dar koji on sam svojim činima ne može zadoviti. Otvaraju mu nutrinu Duhu koji je dar Oca u Kristu. Budući da je Krist samo svojoj Crkvi dao vlast opraštati grijeh, sakramental pokore dovršava se odrješenjem koje podjeljuje svećenik Crkve. Svećenik je oruđe u ruci milosrdnog Oca, izvršni organ Velikog svećenika Krista koji po njemu vrši svoje velikosvećeništvo. Riječi odrješenja i gesta polaganja ruku otkrivaju da je tu na djelu Božji duh. „Otac prima sina povratnika. Krist uzimlje u naručje svoju izgublenu ovcu i vraća je u ovčinjak. A Duh Sveti nanovo posvećuje svoj hram ili se potpunije u njemu nastanjuje. To se napokon očituje u obnovljenom odnosu revnijim sudjelovanjem kod stola Gospodnjega, gdje se sinu koji se vratio izdaleka priređuje veliko veselje na gozbi Crkve Božje” (RP 6d), koja je predokus eshatološke gozbe u nebeskom kraljevstvu (SC 8).

Sakramentalno odrješenje nije neko obično opraštanje krivice, već novo stvaranje. Po odrješenju obraćeni grešnik opet je u Kristu, a „tko je u Kristu, on je novi stvor; staro je nestalo, a novo je, evo, nastalo” (2 Kor 5,17).

Formula odrješenja u biti je u novom obredu ostala ista, ali je njezin kontekst sasvim nov. Nije juridična kao negdašnja, već je više teološka. U svom je prvom dijelu anamneza pashalnog otajstva, podsjećanje na djelo pomirenja koje je, po daru i volji Oca, izvršio Krist uz sudjelovanje Duha Svetoga. Dakle i tu je na djelu, kao i kod svih sakramenata, presv. Trojstvo. Ujedno podsjeća na eklezijalnu dimenziju jer osvjetljuje da se pomirenje podjeljuje službom Crkve (RP 19). Izgovarajući anamnezu, ispovjednik vidljivo pruža ruke (ili barem jednu) nad pokornika. Drugi dio formule je u indikativnoj, odlučnoj formi. Sadrži bitne riječi odrješenja. Izgovarajući ih, ispovjednik u smjeru pokornika čini rukom znak križa u znak da milost i oprostjenje dolaze od Kristova križa. Pokornik pak svojim „Amen” izražava svoje sudjelovanje, svoju vjeru i zahvalnost Božjem milosrđu.

„*Ni na koga brzo ne polaži ruku!*”, upozorava Pavao Timoteja (1 Tim 5,22). I službenik sakramenta pomirenja ne smije davati odrješenje prije nego „donese sud kojim, djelujući u ime Kristovo, vlašću ključeva izriče presudu o otpuštanju ili zadržavanju grijeha” (RP 6b). Već u prethodnom dijalogu ispovjednik treba steći dojam da li je pokornik stvarno raspoložen za odrješenje ili nije. U današnje doba ispovjedne krize može se pretpostaviti pozitivno pokornikovo raspoloženje već time što je pristupio sakramentu pomirenja. Više treba nastojati naći razloge zbog kojih se može dati odrješenje, nego tražiti razloge kako bi ga se uskratilo. Ispovjednik je zastupnik milosrdnog Krista, navjestitelj Božje ljubavi, posrednik mira koji Krist daje, a nije čovjek koji nad drugim gospodari. Bio bi apsurd kad bi obični čovjek bio milosrdniji nego svećenik u ispovjedaonici. „Zar nije trebalo, da se i ti smiluješ drugu, kako sam se i ja tebi smilovao?” (Mt 18,33). Treba cijeniti pokornikove pokušaje, gledati njegovu dobru volju, ne da li je raspoložen učiniti čitav put, već da li je lojalno raspoložen učiniti prve korake koji označavaju i trasiraju početak puta obraćenja.

Budući da je odrješenje jezgra sakramenta, ne smije ga se dijeliti neprimjetno, mehanički i automatski kao na tekućoj vrpici. Suvremeni čovjek želi čuti *sud-bonosne riječi oprostjenja i oprostjenje doživjeti*. Ne smije se ispovijed doživljavati kao privid nekakve magičnosti, kao nekakvi automat u koji ubaciš novac i dobiješ što ti treba. Niti je ispovijed nekakvi lov za odrješenjem za kojim, neki vjernici, idu samo da umire savjest i da mogu pristupiti pričesti. Pokornik se treba što intenzivnije predati ljubljenom Kristu, onome čijim smo „modricama izliječeni”, onome „koji ’osobno’ u svome tijelu naše ’grijehe uznesu na križ’ da mi, umrijevši svojim grijesima, živimo pravednosti” (1 Pt 2,24).

6. *Iskazivanje hvale Bogu i otpust pokornika*. Ovaj dio je vrlo kratak, ali pun smisla i znakovitosti kao i misni otpust: „Idite u miru!” Pokornikov znakoviti i zahvalni „Amen” u završnici se, u izmjeničnom uzdavanju hvale, produžuje i produbljuje svetopisamskim čestim stihom koji se povlači kroz svu povijest spasenja (Ps 107; 118; 136). Kao radosni glazbeni pripjev zvuči ispovjednikov poziv: „Hvalite Gospodina jer je dobar” i pokornikov poklik: „Vječna je ljubav njegova”. To stvara klimu pashalne radosti koja ne smije uzmanjkati ni u ovom pokorničkom slavlju koje karakterizira pomirbeni zagrljaj sina s Ocem.

Otpust i pozdrav, kao i čitavi sakramentalni tretman, treba biti srdačan da bi ovaj sakrament, koji se toliko izbjegava, postao privlačan i drag. Riječi otpusta, koje često susrećemo u Svetom pismu (npr. Lk 7,48 sl.): „Gospodin ti je otpustio grijehe. Idi u miru” ulijevaju u srce sigurnost oprostjenja i mir. Ono što je u sakramentu naviješteno i moljeno postalo je stvarnost. To je zadnji potez kista koji nam otkriva životnu funkciju pokore u našem životu.

Završetak je kratak, ali život je dug pa se u životu prosljeđuje i nastavlja ono što se izvršilo u sakramentu. „Pokornik nastavlja svoje obraćenje i izražuje ga životom koji je obnovljen u skladu s Kristovim evanđeljem i sve više prožet Božjom ljubavlju, jer ’ljubav pokriva mnoštvo grijeha’ (1 Pt 4,8)” (RP 20).

